

Kirjastoammattilaiset kohtaavat uusia tehtäviä osa I

Posted on [14.7.2010](#) by [helehilt](#)

Kun uutta Helsingin yliopiston kirjastoa suunniteltiin, yhtenä keskeisenä ajatuksena oli vahvistaa kampuskirjastojen tieteenalapalveluja. Kirjaston suunnitteluasiakirjoissa on nostettu esiin tutkijapalvelut ja niissä erityisesti tutkimusdataan liittyvät kysymykset sekä bibliometriset palvelut. Miltä näyttää nyt puolen vuoden jälkeen?

Dataa on, mutta missä?

Tutkimusdataan liittyviä asioita yliopistossa on parin vuoden ajan pohtinut rehtorin asettama tutkimusdatatyöryhmä, jonka puheenjohtajana toimii dos. **Marjut Salokannel**. Ryhmässä Helsingin yliopiston kirjastoa ovat edustaneet kampuskirjastonjohtaja **Annikki Roos**, tietoasiantuntija **Liisa Siipilehto** ja allekirjoittanut. Työryhmän raportti on tekeillä ja se valmistunee alkusyksystä.

Digitaaliseen tutkimusaineistoon ja niiden saatavuuteen liittyviä kysymyksiä käsitellään tällä hetkellä eri foorumeilla. Yksi niistä on Opetus- ja kulttuuriministeriön kansallinen poikkihallinnollinen selvityshanke, joka pyrkii kartoittamaan ja koordinoimaan julkisin varoin luotujen sähköisten tietoaineistojen ja tietovarantojen hyödyntämisen tehostamista. Viime keväänä ilmestyi hankkeen väliraportti ”[Tutkimuksen tietoaineistot – Olennaisen käsikirja päättäjille](#)”

Tutkimusaineistojen avoimuuteen liittyvät kysymykset voidaan nähdä sisältyvän myös **Mari Kiviniemen** hallituksen ohjelmaan: ”Hallitus tekee periaateratkaisut, jotka mahdollistavat julkisen sektorin hallussa olevan tiedon avaamisen ja saatavuuden tietosuojaa vaarantamatta.”

Ei ole sattumaa, että digitaalisen tutkimusaineiston tallentamiseen ja saatavuuteen liittyvät asiat ovat viime vuosina tulleet ajankohtaisiksi Suomessa. Vuonna 2007 OECD antoi suosituksen julkisrahoitteisten tutkimusaineistojen jatkokäyttömahdollisuuksien lisäämisestä. Monet kansainväliset tieteelliset aikakauslehdet eivät julkaise artikkeleita, ellei se tutkimusaineisto, johon niissä viitataan, ole jossain julkisesti saatavilla. Suomen Akatemia on syksystä 2008 lähtien edellyttänyt tutkimusrahoituksen hakijoilta aineistohallintasuunnitelmaa. Kiinnostavaa on, että yksi maailman merkittävimmistä tutkimusrahoittajista, Yhdysvaltojen National Science Foundation on nyt päättänyt, että kaikkien alojen jokaiselta hakijalta vaaditaan aineistohallintasuunnitelma (Borg 2010). Tällaiset vaatimukset asettavat tutkijat uusien haasteiden eteen, ja usein kirjastot ovat niitä paikkoja, joista ensimmäisenä toivotaan asiantuntija-apua.

Tilanne eri tieteenaloilla vaihtelee. Joillakin aloilla on jo toimivia kansallisia tai kansainvälisiä data-arkistoja, toisilla aloilla ei ole mitään. Jotkut tutkijat ja tutkimusryhmät ovat systemaattisesti tallentaneet ja kuvailleet omia aineistojaan, toisilla ne saattavat lojua kenkälaatikossa komeron pohjalla. Eri tieteenaloilla tutkimusprosessi tuottaa erilaisia aineistoja, jotka asettavat ehtoja myös datan säilytyspaikoille. Esimerkiksi laajat lääketieteelliset aineistot vaativat huomattavasti enemmän tallennuskapasiteettia kuin folkloristiikan tutkimuksen tuottama data (Helsingin yliopiston eInfrastruktuuri... 2009, 21). Tieteenalojen kulttuurit ja toimintatavat vaihtelevat datan kokoamisessa, säilyttämisessä ja uudiskäytössä.

Kaikesta tästä meidän tulisi kirjastossa tietää jotain ja seurata näiden asioiden kehitystä. Tutkijat ja opiskelijat ovat entistä kiinnostuneempia myös tutkimusaineistoihin liittyvistä asioista, kuten Viikin tiedekirjaston Solmu-hankkeessa huomattiin (ks. Oksanen-Särelä 2009). Kirjaston roolia tutkimusdatakysymyksissä on pohdittu laajemmin mm. Rajapinnassa –teoksessa (Airio & Ristikartano 2010; Forsman & Karhula 2010). Digitaalisen tutkimusdatan arkistointi on niin suuri asia, että kirjasto ei voi ottaa sellaista tehtäväkseen, mutta kirjastossa voidaan ohjata tutkijoita data-arkistoihin, aineiston säilyttämiseen ja uudiskäyttöön sekä antaa asiantuntija-apua mm. metadatan tuottamisessa.

Bibliometriikan lumo

Toinen uusi tehtäväalue, jossa yliopistokirjastoon kohdistuu odotuksia tiedeyhteisön suunnalta, liittyy tutkimuksen arviointiin. Bibliometrisia palveluja ja kirjastolaisten osaamista kysytään. Rehtori asetti vuoden 2010 alussa Helsingin yliopiston tutkimuksen ja tohtorikoulutuksen kansainvälisen arvioinnin ohjausryhmän, jonka puheenjohtajana toimii vararehtori **Johanna Björkroth**; olen tässä ryhmässä kirjaston edustajana. Ohjausryhmä sai kesäkuussa arviointisuunnitelman valmiiksi, ja arviointi toteutetaan vuosina 2010-2012.

Arvioinnin tavoitteena on tukea monialaisen yliopiston tutkimuksen monimuotoisuutta ja lisätä sen kansainvälistä näkyvyyttä. Arviointiaineistojen hankinnassa hyödynnetään TUHAT - tutkimustietojärjestelmää. Aikaisempiin arviointeihin verrattuna uutta on se, että arviointiin osallistuminen on vapaaehtoista ja arvioitavat tutkimusyhteisöt ilmoittautuvat siihen itse. Tiedekuntien ja laitosten rooli arvioinnissa on tutkimusyhteisöjen kannustaminen osallistumiseen.

Arviointimenestyksen perusteella ohjataan tulosrahaa ja palkitaan yksiköitä vuosina 2013–2016. Koska arvioinnissa keskeisessä asemassa tulee olemaan TUHAT-tietokanta ja sinne tallennetut tiedot, kirjastolaisten osaamisella ja ammattitaidolla on suuri merkitys. Tietojen oikeellisuus ja laatu ovat edellytyksenä arvioinnin onnistumiselle.

Tutkimuksen arviointia tehtiin myös Aalto-yliopistoa luotaessa (Striving... 2009). Turun yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun tutkimuksen arviointi toteutettiin strategiatyötä varten (Laine 2010). Suomen Akatemia on tehnyt säännöllisesti tutkimuksen arviointia, jossa on käytetty myös bibliometrisia menetelmiä. Viimeisin Suomen tieteen tila ja taso- raportti (2009) ilmestyi viime syksynä.